

ህንፀት ጻዕዳ ርእሰማልነት ኢትዮጵያ ናብይ? ብኸመይ?

ብታጁ ሙሐመድ ያሲን

02/09/2009ዓ/ም

tajumuhamedyassin@gmail.com

1. መጻተዊ

እዛ ሓፃር ፅሕፍቲ ክፅሕፍ እንትሓስብ ብዛዕባ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ሪኢቶ ምሃብ አገዳሲ እዩ ዝብል እምነት ብምሓዝ እዩ። ዜጋ እዛ ሃገር ዝኾነ ኣብ ዝሃለወ ይሃሉ ኣብዚ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ርእሰ-ማልነት ሃናዒ ሪኢቶ ብምሃብን ብተግባር ብምስታፍን ነቲ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ርእሰ-ማልነት ስለጥ ክኾን ግዲኡ ክዋፃእ ይግባእ። ብፍላይ ሙሁራት እዛ ሃገር ድማ ጭቡጥ ፅንዓታት ብምክያድ ናይዚ ስርዓት ዘሎ ጥንካረን ጉድለትን ብምሕባር እቲ ዝርእ ጉድለት ኣፈታትሑኡ ዝምልክት ብንፁር ብምቕማጥ ዘይትካእ ግደኹም ክትፃወቱ ይግባእ ዝብል እምነት ኣለኒ። ኣብ ዓለምና ተሃሊፁ እንሪኦ ዘለና ርእሰ-ማልነት ብብእዋኑ ናብ ቅልውላው እናኣተወ ተመሊሱ ካብቲ ቅልውላው ዘውፅእ መፅናዕቲ እናተኻየደን እናተተግበረን እዩ ኣብዚ ሓዚ በዒሑዎ ዘሎ ብርኪ ምብፃሕ ዝኸአለ። ኣብናትና ኩነታት እውን እንተኾነ ቅድሚ ናብ ቅልውላው ምእታወ ወይከዓ ኣብ ቅልውላው ኣብ ዝኣትወሉ ግዘ ወዘተ ብመፅናዕቲ ዝተደገፈ መፍትሒ ኣብ ምቕማጥ ምሁራን ሃገርና ዘይትካእ ግደ ከምዘለኩም በዚ ኣጋጣሚ ክሕብር እፈቱ። እዛ ሓፃር ፅሕፍቲ ታሪኻዊ ኣመፃፅላ ህንፀት ርእሰማልነት ኢትዮጵያ፣ ባህርያት ሓዚ ዝህነፅ ዘሎ ርእሰማልነት ኢትዮጵያ ከምኡውን ህንፀት ጻዕዳ ርእሰማልነት ኢትዮጵያ ናብይ? ብኸመይ? ብዝብሉ ንኡሳት ርእስታት ከፋፊለ ኣቕሪቢያ ኣለኹ ሰናይ ንባብ ክኾነልኩም እምነ።

2. ታሪኻዊ ኣመፃፅላ ህንፀት ርእሰ-ማልነት ኢትዮጵያ

እዚ ሓዚ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ርእሰ-ማልነት ኢትዮጵያ ምስ ምምስራት ህወሓት ቀጥታዊ ምትእስሳር ኣለዎ። ህዝብታት ኢትዮጵያ ብመስፍናውን ፅግዕተኛ ርእሰ-ማላውን ስርዓት ሰንሰን ምስበሉ ንማዕርነት ብሄራትን ብሄረሰባትን፣ ንማዕርነት ደቂ ኣንስትዮን ሃይማኖታትን፣ ኣብቲ ሃገር ካብ ዘሎ ኢኮኖሚ ተጠቓሚ ክኾኑ፣ ስልጣን ናይ ህዝቢ ክኾን ዝሓትት ጭርሖታት ተሓንጊጦም ናዕቢ 66 ወልዑ። ተምሃሮ ላዕለዎት ትካላት ትምህርትን ካልኣይ ብርክን፣ ሓረስቶት፣ ሸቃሎ፣ ደቂ ኣንስትዮ፣ መናእሰይ ብበዝሒ ዝተኻፈሉሉ ናዕቢ 66 ነቲ ፅግዕተኛ ርእሰ-ማልነት ዝመርሕ ዝነበረ ዘውዳዊ ስርዓት ነግኒጉ ደርቦዮ። ይኹን እምበር እቲ ህዝባዊ ምንቕናቕ ዝመርሕ ዝተወደበ መሪሕ ውድብ ስለዘይነበረ ኣብቲ ሽዑ እዋን ብዝሐሸ መንገዲ ዝተወደበ ወታደራዊ ሓይሊ ነቲ ህዝባዊ ናዕቢ ብምጭዋይ ናብ ስልጣን ተቐናጠጠ። ንባዕሉ ደርግ ኢሉ ዝፀወዐ ፋሽስታዊ ስርዓት እውን እንተኾነ ነቲ ዝነበረ ዓፈናን ምዝመዛን ኣጠናኹሩ ብምቕፃል ፅግዕተኛ መንግስታዊ ርእሰማልነት ንምህናፅ ተፃደፈ። ደርግ ናይ ሰብ ርእሰ-ማል ፋብሪካታትን ገዛውትን ብምውራስ ቁጠባዊ

ዓቕሙ አጠናክረ:: መሬት ንሓራሲኡ ዝብል ሕቶ ህዝቢ መሊሰ ኣለኹ ብዝብል ሰብብ ካብ መሬት ዝርከብ ኩሉ ቁጣባዊ ረብሓ ብዘርኽብሉ መንገዲ ተጠቐመሉ:: ሓረስታይ ዘፍረዮ ፍርያት ኣብ ነፃ ዕደጋ ከይሸይጥ ተኸልከለ:: ናይ ገጠር ቢሮክራሲ ብምጥንኻር ፅግዕተኛ መንግስታዊ ርእሰማልነት ንምጥንኻር ኣውዑሎ::

ደርግ ንህዝባዊ ዓመፅ ንዕዲ ስልጣን ብምሓዝ ዝወሰደም ፖለቲካውን ቁጠባውን ስጉምትታት ኣብ ኣሰላልፋ ሓይልታት ለውጢ ከምፅእ ጀመረ:: ብሓደ ገፅ ኢዲሕ ተባሂሉ ዝፍለጥ ናይ መሳፍንቲ እኽብካብ ነቲ ዝነበረ ስርዓት መስፍንነትን ፅግዕተኛ ርእሰ-ማልነትን ንምምላስ ኣብ ምዕራብ ትግራይ ነፍጢ ኣልዲሉ ተንቀሳቐሰ:: ብኻሊእ ገፅ ኢህኢፓን መኢሶንን ዝሓዘዎ ፖለቲካዊ ኣሰላልፋ ድማ ካሊእ መልክዕ ሒዙ ተቐልቀለ:: መኢሶን ደርግ ዝወሰደም ዘሎ ስጉምትታት ማለት እውን መሬት ንሓራሲኡ ምእዋጁ መሬት ምምቃሉ ካልኦት ስራሕቲ ኣጣፍኪሩ ክቕፅል እናሓገዝካ ዘለዎ ጉድለታት ምእራም ይከኣል እዩ ዝብል እምነት ብምስጋም ምስ ደርግ ተለጢፉ ተንቀሳቐሰ:: ኢህኢፓ ድማ ብሄራዊ ጭርሖ ሐዚ ኣልዲልካ ምቕላስ ንደርባዊ ቃልሲ ዘጉትም እዩ፤ ኣብ ኢትዮጵያ ዝተኻረረ ጎንዒ ደርባዊ ጎንዒ እዩ፤ ህዝቢ ምቕላስ ዝካኣል ጭርሖ ደርባዊ ቃልሲ ብምልዓል እዩ ዝብል ሓሳብ ሒዙ ነጎደ:: ዝተናወሐ ናይ ገጠር ዕጥቂ ቃልሲ ኣይከኣልን ምኽንያቱ ድማ ሓረስታይ ሕትኡ ተመሊሱሉ እዩ ብዝብል ፈሊጥ ናይ ከተማ ዓመፅ ብምክያድ ናብ ስልጣን ክወፅእ ሃንድፍደፍ በለ:: ነቲ ናይ ከተማ ዓመፅ ንምሕያል ተሓሲቡ ኣብ ገጠር ሰራዊት ኣጣየሸ:: ኢህኢፓ ብዝሓዘዎ በዝሒ ሙሁራን ናብ ሸቃሎ ንምስራፅ ብዝገበሮ ፈተነን ሰኪሩ ፀሊም ቦልሸቢክ ኣብ ኣፍሪካ ኣነ እዩ ኢሉ ደረቱ ነፈሐ:: ንሓቐኛ ብሄራዊ ሕቶ ሒዙ ዝተናወሐ ቃልሲ ንምክያድ በረኻ ደደቢት ንዝወፈረት ህወሓት ብሒቐኣ ወግኣ:: ህወሓት ንዓርሰ ምክልኻል ክትብል ፀረ መጥቃዕቲ ወሰደት:: ኣብ ገጠር ንደርግ ከፋራርሕ ተባሂሉ ዝተጠያሽ ሰራዊት ዓሲምባ ብውሽጣዊ ጎንፅታቱ ተበታተነ:: ኣብ ከተማ ዓመፅ ብምክያድ ናብ ስልጣን ክወፅእ ዝሃቀነ ኢህኢፓ ብሓያል ውቕዒት ደርግ ተወቐዑ መላምል ምሁራንን ሸቃሎን ኣጨፍጨፉ ተበታተነ:: መኢሶን እውን እንተኾነ ወዲቕካ ምንፍርጋጥ ንምልሕሓፅ ከም ዝበሃል ምሳሕ ክገብሩና ዝሓሰቡ ንቐርሲ ጌርናዮም ኢሉ ብዝፍክረሉ ኣገባብ ተጠቐሙ ኣብ ንጉኡ ተሓቑፉ ዝፀንሐ መኢሶን ድምፅማፁ ኣጥፈኦ::

ኢዲሕ ኣብ ምዕራብ ትግራይ ዝጀመሮ ነፍጢ ዝተዓጠቐ ምንቕስቓስ መሳፍንቲ ዝንፅቑዎ ሓረስታይ ብዘሰለፈ ወያነ ትግራይ ተወቐዑ ካብ ምዕራብ ትግራይ ፍሒት ከይበለ ተበታተነ::

ልዕል ክብል ከም ዝተገለፀ ደርግ፣ኢዲሕ መኢሶን ይኹን ኢህኢፓ ነቲ ቀንዲ ኩነታት ፖለቲካ ኢትዮጵያ ተረዲኦም ንሓረስታይ ዘማሰነ መስፍናዊ ረኽቢ እቶት፣ኣብ ውሽጥና ንመንነትና ዝገልፅ ነፃ ሃገራዊ ኢኮኖሚ ከይህነፅ ዝግገተ ፅግዕተኛ ርእሰማልነት ኣብ ክንዲ ክፈርስ ምቕላስን ኣብ ክንድኡ ስልጡንን ምዕቡልን ስርዓት ምህናፅን ደርግ ነቲ ፅግዕተኛ ርእሰማልነት ብፅግዕተኛ መንግስታዊ ርእሰማልነት ተኪኡ እንትኸድ ኢዲሕ ድማ ነቲ ዘውዳዊ ስርዓት ክምለስ ተንቀሳቐሰ:: ኢህኢፓን መኢሶን ድማ ኣብ መንጎ ውዑይ ቃልሲ

ሓፋሽን ምንቅስቃስ ገዛእቲ ደርብታትን ተቐርቂሮም ብተዋላዋላይ ባህሪኦም ቃልሲ ሓፋሽ ናይ ሙግታምን ምዕንቃፍን ግዲኦም ተግወቱ።

ኣብ ኢትዮጵያ ካብናይ ገዛእትን ተዋላዋልትን ሓይልታት ብዓይነቱ ዝተፈለየ ኣተሓሳስባ ሒዛ ንመጀመርታ ግዜ ዝተቐለበሰ ሓይሊ ህዝባዊ ወያኔ ሓርነት ትግራይ /ህወሓት/ እያ። ንህወሓት ዝመስረተ ማሕበር ገስገስቲ ብሄረ ትግራይ ኣብ ከተማ ክንቀሳቐስ ዝፀንሐ ውዳቦ እዩ። ማሕበረ ገስገስቲ ብሄረ ትግራይ ደርግ ህዝባዊ ዓመፅ ተበሊፁ ናብ ስልጣን ምስ ወፀ ባህሪ ደርግ መሰረት ዝገበረ ገምጋም ኣካየደ። ደርግ ፋሽስታዊ ሓይሊ ምዃኑ ዲሞክራሲ ምዃኑ ብምክንያት ባህርያት ደርግ ሰላማዊ ኣገባብ ቃልሲ ዝተጻፀወ ምዃኑ ሓዘ ዘሎ ኣማራጺ ቃልሲ ዝተናወሐ ናይ ገጠር ዕጥቂ ቃልሲ ምክያድ ምዃኑ ኣሚኑ በቲ ዝነበረ ውሱን ሓይልን ዕጥቅን ብረታዊ ተጋድሎ ንምክያድ ወሲኑ። ብወሳኝኡ መሰረት ድማ 11 ለካቲት 1967/ም ኣብ በረኻ ደደቢት መስፍናውን ፅግዕተኛ ርእሰ-ማላውን ረኽቢ እቶት ተቐቢሮም ኣብ ክንድኦም ገስጋስን ፍትሓውን ስርዓት ንምምጻእ ዘኸለል ሽግ ሓርነት ተወለዐ። ኣብዚ ዕለት ህዝባዊ ወያኔ ሓርነት ትግራይ ተመስረተት።

ህወሓት፤ ዝካየድ ወያኔ ወያኔ ዲሞክራሲ፣ ዕላማ ናይዚ ወያኔ ዲሞክራሲ ድማ መስፍናውን ፅግዕተኛ ርእሰ-ማላውን ረኽቢ እቶት ብምፍራስ ኣብ ክንድኡ ገስጋሲ ምዕቡልን ፍትሓውን ስርዓት ምህናፅ ዝብል እዩ። ኣብዚ ወያኔ ዲሞክራሲ ወጊኖም ዝስለፉ ሓረስታይ፣ ሸታላይ፣ ወያኔ ምሁርን ነበርቲ ከተማን ምዃኖም፣ ናይዚ ወያኔ ዲሞክራሲ ፀላእቲ ድማ መስፍንነት ፅግዕተኛ ርእሰ-ማልነትን ሃፀይነትን ምኻኖም ብዕሊ ኣቐመጡት። ነዚ ንምዕዋት መቃለሲ ጭርሖ ድማ ብሄራዊ ጭርሖ ተሓንገጡት።

ህወሓት ኣንፃር መስፍንነት ፅግዕተኛ ርእሰ-ማልነትን ሃፀይነትን ብዘይምቁራፅ ቃልሳ ኣሓየለት። ነዚ ቃልሲ ንምጥንኻር ድማ ንሓረስታይ ሸታላይ ወያኔ ምሁርን ናይ ከተማ ነባርን ብምንቃሕ፣ ብምውዳብ ብምዕጣቕ ብስፍሓት ተንቀሳቐሰት። ህወሓት ሓራ ኣብ ዘውፅእቶም ከባብታት ባይቶ መስረተት። ማሕበር መናእሰይ ደቂ ኣንስትዮ ሓረስቶት ሸታሎ ወዲባ ንቃልሲ ኣለዓዓለት። ኢኮኖሚያዊ ዓቕሚ መስፍንነት ኮይኑ ዝፀንሐ መሬት ካብ መሳፍንቲ ትግራይ ብምምንፃፅ ንሓረስታይ ብማዕረ ኣክፋፈለት። ካብ ፍርያቱ ሓረስታይ ተጠቓሚ ንምግባር እውን ተንቀሳቐሰት። ካብ ተጋደልቲ ሰብ ሞያ ሕርሻ ብምስልጣን ኣብ ገጠር ብምምዳብ ሞያ ደገፍ ክህብዎ ገበረት። ዝሕረስ መሬት ኣክፋፈላ ተፈጥሮ ሃፍቲ ተዘይተጻቂቡ መፍረይነት ሕርሻ ከምዘይዓቢ ዝተረደአት ህወሓት ኣብ ሓራ መሬት ትግራይ ሰፊሕ ናይ ሓመድን ማይን ዕቀባ ወፍሪ ኣካየደት። እዚ ብሃገር ደረጃ ኢሉ እውን ብዓለም ደረጃ ሃገርና ስማ ዘፀዕናሉ ምዕቃብን ምክንኻንን ምጥቃምን ሃፍቲ ተፈጥሮ መሰረቱ ዕጥቃዊ ቃልሲ ህዝባዊ ወያኔ ሓርነት ትግራይ እዩ።

ሓረስታይ ብብቕዓት ከየፍሪ ካብዝገብርዎ እቲ ሓደ ናይ ጥዕና ፀገም እዩ። ኣብዚ መዳይ እውን እንተኾነ ህወሓት ብስፍሓት ሰራሓ እያ። እዚ ሓዘ ናይ ሃገርና ናይ ጥዕና ፖሊሲ ኮይኑ ዘሎ ምክልኻል ማእኸል ዝገበረ ጥዕና ኣብ እዋን ዕጥቂ ቃልሲ ብኸትዕ ፀርዩ ዋላ ኣብ ህጉስ ኮይኖ ምክልኻል ማእኸል ዝገበረ ናይ ጥዕና ስራሕቲ ኢና ክንሰርሕ ዘለና

ዝብል መደምደምታ ስለ ዝተበፀሐ ኣብ ሓረስታይ ትግራይ ምክልኻል ማእኸል ዝገበረ ናይ ጥዕና ስራሕቲ ተሰሪሑ እዩ። እዙይ ከምዚ እናሃለወ ኣብ ሓራ መሬት ትግራይ ጥዕና ትካላት ብምህናፅ ህዝባዊ ሓኪም ብምምዳብ ናይ ምሕካም ስራሕቲ እውን ሰሪሓ እያ።

ካለእ ንመፍረይነት ዓብዪ ዕንቅፋት ዝኾነ መሃይምነት እዩ። ህወሓት ኣብዚ መዳይ እውን ዋዘኛ ኣይነበረትን። ኣብ ሓራ መሬት ትግራይ ናይ ባዕላ ስርዓተ ትምህርቲ ሓንጊፃ ብቋንቋ ትግርኛ እናምህረት ዝነበረት ውድብ እያ። እዚ ሓዚ ኢትዮጵያ እትኸተሎ ዘላ ናይ ትምህርቲ ፖሊሲ ብናይ ኣዶ ቋንቋ ምምሃር ኣብ ብረታዊ ቃልሲ ኮይና ዝተግበረት ውድብ እያ።

ህወሓት ንቶም ልዕል ክብሉ ዝገለፅናዮም ፖለቲካዊ፣ቁጠባውን ማሕበራውን ስራሕቲ እንትትሰርሕ ብቐፅ ውዳበታት ኣጣይሻ እያ መሪሓቶ። ንውዳበታት ህዝብን ባይቶታትን ዝመርሕ ማስ ቢሮ፣ንስራሕቲ ሕርሻ ዝመርሕ ክፍሊ ሕርሻ፣ንስራሕቲ ትምህርቲ ዝመርሕ ክፍሊ ትምህርቲ፣ንስራሕቲ ጥዕና ዝመርሕ ክፍሊ ጥዕና ብምውዳብ እያ መሪሓቶ። ሓደ ደባይ ተዋጋኢይ ክሰርሕ ይኸእል እዩ ተባሂሉ ዘይግመት ፖለቲካዊ፣ቁጠባውን ማሕበራውን ስራሕቲ ኣብ ሓራ መሬት ብብቕዓት ዝወገነት ውድብ እያ ህወሓት።

ኣብ ሓራ መሬት ትግራይ ፖለቲካዊ ቁጠባውን ማሕበራውን ንጥፈታት እንትተካይድ ህልውንኣ ዘራጋግፁ ወታደራዊ ስርሒታት እውን ብምክያድ እዩ። ኣብ ዕሽል ዕድሚኣ ናይ መሳፍንቲ እኸብካብ ምስ ዝኾነ ጠረፍፍት/ኢዲሕ ገጠመት። ኩናት ኢዲሕ ወዲኣ ንኡሽተይ ትንፍስ ከይበለት ህወሓት ኣብ ትግራይ እተካይዶ ዝነበረት ሓፋሽ ንቃልሲ ናይ ምልዕዳ ስራሕቲ ዘስገኣ ኢህኢፓ ኣንፃር ህወሓት ብዕሊ ኩናት ኣወጀት። ምስ ኣብ መሬት ኤርትራ ትንቀሳቐስ ዝነበረት ጀብሃ ሕብረት ፈጠራ ህልውና ህወሓት ኣብ ትግራይ ንምፅናት መጠነ ሰፊሕ ምንቅስቃስ ገበረት። ህወሓት ህልውንኣ ንምርግጋዕ ፀረ መጥቃዕቲ ኣንፃር ኢህኢፓን ጀብሃን ኣካይደት። እቲ ፀረ መጥቃዕቲ ብልዕልና ህወሓት ተዛዘመ። ህወሓት መሳፍንቲ ዝወልዕዎ ኩናት ስዒራ፣ምትንኳይ ሓይሊ ምውልዋል ዝኾነ ኢህኢፓ ኣፈሺላ ዓቕማ ብምጥንኻር ኣንፃር ወኪል ዕግዕተኛ መንግስታዊ ርእሰማልነትን ኩርኩር ሃፀያዊት ሕብረት ሶብዮት ዝኾነ ፋሽስታዊ ደርግ ቃልሲ ኣሓየለት። ምስ ወያኔ ዲሞክራሲያውያን ሓይልታት ኢትዮጵያ ዝምድነኣ ኣጠናኸረት።

ህወሓት ወያኔ ዲሞክራሲያዊ መስመር ተሓንጊጣ ኣብ እትቃለሰሉ እዋን ደውታን ምንቁልቃልን ኣጋጠሙዋ እዩ። እዚ ደውታን ምንቁልቃልን ብዝነበሮ እንተቐጺሉ ደርግ ሲዒርካ ህዝቢ ተጣቃሚ ዝኾነሉ ምዕቡል ስርዓት ንምህናፅ ዘኸእል ተራእዩ ዝነበረ ብርሃን ዝልመተሉ ኩነታት ምፍቃድ ወይካዓ መቃለሲ መስመር ኣፅሪኻ ደውታን ምንቁልቃልን ገቲእኻ ናብ ዘዩቓርፅ ናይ ቃልሲ ዓንኬል ኣቲኻ ክረኦ ዝጀመረ ብርሃን እናመላለስካ ምኸላዕ ዝብል ማንታ መንገዲ ጠጠው በለት።

ህወሓት ኣብ ውሽጣ ዝነበሩ ሓይልታት ግስጋስ ደውታን ምንቁልቃልን ክቐፅል ተወለዐ ብርሃን ክፅልምት ኣይፈቀዱን። ኣብ ውሽጢ ህወሓት ብዝነበሩ ሓይልታት ግስጋስ እናተመርሐ መላእ ኣባልን ህዝብን ብንጥፈት ዝተኻፈለሉ መስመር ናይ ምፅራይ ስራሕቲ

ተካሄደ። አብዚ ናይ መስመር ምዕራይ ስራሕ ኣብ ኣሰላልፋ ሓይልታት ታሪካዊ ውሳኔ ኣሕለፈ። ከም ዝፍለጥ ወያኔይ ዲሞክራሲ ፀላእቱ ኢሉ ዝምድቦም መስፍንነት ፅግዕተኛ ርእሰማልነትን ሃፀይነትን እዩ። ፈተውቱ ድማ ሓረስታይ ሸቃላይ ወያኔይ ምሁርን ነባሪ ከተማን እዩ። ይኹን እምበር አብዚ ናይ ምዕራይ መስመር ሃፍታም ሓረስታይ ናይ ወያኔይ ዲሞክራሲ ኢትዮጵያ ፈታዊ ዶ? ሃላኢ? ዝብል ሕቶ ተላዲሉ ኣካቲፀ እዩ። አብዚ እዋን ብሓይልታት ግስጋስ ተተሓዘ ቁዋም ሃፍታም ሓረስታይ ፈታዊ ወያኔይ ዲሞክራሲ እዩ ዝብል ልዕልና ረኺቡ ተዓወተ። እዚ ውሳኔ ኣብታሪኽ ወያኔ ኢትዮጵያ ነዚ ሓዚ እንገንዘብ ዘለና ጻዕዳ ርእሰማልነት ሰረት ዝኾኖ ተወሳኺ ሓዱሽ ናይ ኣተሓሳስባ ብርሃን ኮለፀ።

እዚ ናይ መስመር ምዕራይ፤ ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ ጥራሕ ኣይኮነን ኣጠናኺሩ ኮላይ ቃልሲ ህዝብታት ኢትዮጵያ እውን እምበር። አብ 11 ሕዳር 1973 ዓ/ም ወያኔይ ዲሞክራሲ መስመር ተሓንጊጦ ቃልሲ ዝጀመረ ኢህዴን እውን ብዓብይኡ ኣጠናኺረ። ህወሓት ምስ ኢህዴን ሓቢራ ዘካየደቶ ቃልሲ ናብ ዝለዓለ ብርኪ ኣሰጋገረት። አብ ከይዲ ሓባራዊ ቃልሲ ህወሓትን ኢህደንን ኦህዴው ተፈጠረ። መስፍንነት ፅግዕተኛ ርእሰማልነት ናይ ሶቭየት ሕብረት ኢድ ኣእታውነት ንምድምሳስ ካለእ ሓዱሽ ዓኝሚ ናይ ኢትዮጵያ ህዝብታት ወያኔይ ደሞክራሲያዊ ግንባር /ኢህወደግ/ተፈጠረ። አብ ምስራታ ኢወደግ፤ ደርግ ምስተደምሰሰ ዝህነፅ ስርዓት መድብለ ፓርቲ ስርዓት ምኻኑ ኣበሰረ። እዚ ሓዚ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ርእሰ-ማልነት ተወሳኺ መበገሲ ዝኾኖ ህንፀት መድብለ ፓርቲ ስርዓት ኣብ ምስራታ ኢህወደግ ተወሰነ። እዚ ውሳኔ መላእ ህዝብታት ካብ ጨቋኒ ስርዓት ንምንጋፍ ናይ ቃልሲ ወንኦም ኣለዓዲሉ ኣብ ጎኒ ኢህወደግ ክስለፉን ደርግ ብዘድንቕ ፍጥነት ክሳገርን ምኽንያት ኮነ።

ኢህወደግ ብናይ ህዝብታት ፍቓድ ክሃንዎ ዝሓስብ ስርዓት መድብለ ፓርቲ ንምህናፅ ተንቀሳቐሰ። ስርዓት መድብለ ፓርቲ ዝህነፅ ንዕኡ ብዘገልግል ሕጊ ስለ ዝኾነ ብሄር ብሄር ሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ተፋቓቓዩም ዘውፅእዎ ሕገ መንግስቲ ኢትዮጵያ ህዝቢ ብስፍሓት ምስ ዘተየሉ ካብ መላእ ብሄራትን ብሄረሰባትን ህዝብታት ኢትዮጵያን ዝተወከሉ መዕደቕቲ ሕገ መንግስቲ ቀሪቡ ፀደቑ። ሃገርና ኢትዮጵያ ንመጀመርታ ግዜ ዲሞክራሲያዊ ናይ ህዝቢ ሕገ መንግስቲ በዓልቲ ቤት ገበራ። ብሕግን ስርዓትን ዝምራሕ ህንፀት ጻዕዳ ርእሰማልነት ኢትዮጵያ ኣሃዱ ኢሉ ጉዕዝኡ ጀመረ። ይኹን እምበር ርእሰማልነት ኢትዮጵያ ክሳብ ተሃድሶ 1993 ዓ/ም ናይ ታተሰንበት ጉዕዞ እዩ ተጓዲዙ። ኢህወደግ ስርዓት ርእሰማልነት ኢትዮጵያ ታተሰንበት ዝጓዘሉ ዘሎ ኩነታት ብዝርዝር ክርኢ ተገደደ። አብዚ እዋን ድማ ብመስመር ልምዳዊ ዲሞክራሲ/መስመር ህዳሰ ኢልካ ብዝፀዋዕ ስነ ሓሳብ እናተመርሐ ዝህነፅ ጻዕዳ ርእሰማልነት ምዃኑ፤ ናይ ስርዓት ሓደጋ ድማ ክራይ ኣካብነት ምዃኑ፤ ብንፁር ተቐመጠ። በዚ መንገዲ ህንፀት ርእሰማልነት ኢትዮጵያ ተጠናኺሩ ቀፀለ።

ብምጥቕላል ታሪካዊ ኣመፃፅላ ህንፀት ርእሰማልነት ኢትዮጵያ ህዝብታት እዛ ሃገር ገስጋስን ፍትሓውን ስርዓት ክህነፅ ጠሊቦም ናዕቢ 66%ም ወሊዖም ነቲ ፅግዕተኛ ርእሰ-

ማልነት ዝመርሕ ዝነበረ ዘውዳዊ ስረዓት ኣውረድዎ።ይኹን እምበር ዓመፅ ህዝቢ ተበሊፁ ደርግ ናብ ስልጣን መፀ።ነቲ ጭቆና ብዝኸፍኦ መንገዲ ቀፀለሉ።ኣብዚ እዋን እዙይ ኣብ ናዕቢ 66%/ም ዝትለዓሉ ሕቶታት ንምምላስ ብዝተወደበን ዝፀረየን መንገዲ ወያኔ ዲሞክራሲያዊ መስመር ተሓንጊጣ ምቅላስ ዝጀመረት ወያኔት ሓይሊ ኢትዮጵያ ህወሓት እያ።ህወሓት በቢ እዋኑ መስመር እናፀረየት እናማዕበለት ከምዝመፀት፤ ምስ ወያኔ ዲሞክራሲያውያን ሓይልታት ኢህደንን ኦህደውን ብምጥንቃቄ ኢህወደግ ከም ዝመስረተትን ኣብ ምስረታ እዚ ወያኔዊ ግንባር ድሕሪ ውድቀት ደርግ መድብለ ስርዓት ከምዝህነፅ ምውሳኔ ተገሊፁ።ነዚ መድብለ ፓርቲ ዝመርሕ ሕገ መንግስቲ ብብሄራትን ብህረሰባትን ህዝብታንት ኢትዮጵያ ከም ዝፀደቐን ስርዓት ርእሰማልነት ብሕጊ ክምራሕ ከምዝገበረን ምርኣይ ይከኣል እዩ።ኣብ እዋን ተሃድሶ ዝህነፅ ስርዓት ስርዓት ርእሰማልነት ናይዚ ስርዓት ሓደጋ ድማ ክራይ ኣካብነት ከምዝኾነ ዘነፀረ ጉዕዞ ተታሒዞ ስርዓት ርእሰማልነት ኣብ ድልዳዕ ሰረት ንምንባር ምንቅስቃስ ይግበር ምህላዉ ምርኣይ ይከኣል እዩ።

3. ዋናዎና ባህርያት ሓዚ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ርእሰ-ማልነት ኢትዮጵያ

ኣብ ኢትዮጵያ ዝህነፅ ዘሎ ርእሰ-ማልነት፤ መሰረቱ መስፍናውን ፅግዕተኛ ርእሰ-ማላውን ስርዓት ብምድምሳስ ኣብ ክንድኡ ህዝቢ ተጠቃሚ ዝኾነሉ ገስጋስን ምዕቡሉን ስርዓት ንምምፃእ ብዝተኻየደ ወያኔ ዝመፀ ስርዓት እዩ።በዚ ምክንያት ናይዚ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ርእሰ-ማልነት መሰረታዊ ባህርያት ካብቲ ዝተኻየደ ወያኔ ምፍልፋሎም ኣይቐርን።እዞም ባህርያቱ ድማ ካሊእ ዝተፈለየ ታሪኻዊ ኣጋጣሚ እንተዘይ ተፈጠሩ ደልዲሎም ዝቐፅሉ ባህርያት እዮም።እቶም ባህርያቱ ድማ ከም ዝስዕብ ኣሕፂርካ ምርኣይ ይከኣል እዩ።

3.1.ህዝቢ በቢደረጃኡ ተጠቃሚ ዝገብር ስርዓት

ኣብ ታሪኽ ወያኔ ዓለም ካብ መስፍንነት ናብ ርእሰማላዊ ስርዓት ዝተገበረ ስግግር ብብርኻርዎ እናተመርሐ እዩ ተፈጻሙ።ኣብዚ እዋን ሓረስታይ ብሓይሊ ካብ መሬቱ እናተማዘበለ ሸቃላይ ወይከዓ ስራሕ ስኢኑ ቀውለል ዝበለሉ ኩነታት ተፈጠሩ።ኣብዚ እዋን ናይ ህዝቢ ተጣቅምነት ዝበሃል ኣጀንድኡ ኣይነበረን።ካብዚ ሓሊፉ ቅልጥፍ ኢለን ናብቲ ስርዓት ርእሰማልነት ዝኣተዎ ሃገራት ነተን ኣብ ድሑር ፖለቲካዊ ቁጠባዊ ኩነታት ንዝነበራ ሃገራት ብሓይሊ እናጎበጣ ካብ ባርያ ንግዲ ጀሚሩ ጥረ ሃፍተን ብምጉሕንሕ ብዝርከብ ሃፍቲ ዝጀመረኦ ስርዓት ርእሰ-ማልነት እንተጠናኸራ እተን ኣብ ባዕዳዊ መግዛእቲ ዝኣተዎ ሃገራት ግን ህዝብን ሓሰረ መክርኡ ዝርኣሉ ኩነታት ተፈጠረ።ኣብተን ቀዳመን ዝማዕበላ ሃገራት ኣብ ውሽጠን ፍትሓዊ ናይ ሃፍቲ ክፍፍል ክህሉ ዝጠልብ ዘካይድኦ ዘለዎ ባዳዳዊ መግዛእቲ ከብቅዕ ሕቶታት እንትለዓል ኣብተን ኣብ ባዕዳዊ መግዛእቲ ዝኣተዎ ድማ ካብ ባዕዳዊ መግዛእቲ ሓራወጊኡን ናይ ባዕለን ነፃ ሃገራዊ ቁጣባ ክሃንፃ ቃልሲ ኣካያዳ።ኣብዚ ታሪኻዊ ከይዲ ከምቲ ናይ መጀመርታት ኣብ ኣውሮፓ ዝተኻየደ ወያኔ ብርኻርዎ ወያኔ መሪሑ ዘዕውቶ ዝነበረ ምጥንቃቄ ቀርቶ ናይ ምውልዎል ባህሪ ኣርኣዩ።ካብዚ ንደሓር መስፍናውን ፅግዕተኛ ርእሰማላውን ረኽቢ እቶት ደምሲስካ ኣብክንድኡ ብኻሊእ ስርዓት ንምትካእ ዝካየድ ወያኔ ብብርኻርዎ እናተመርሐ ክዕወት ከም

ዘይከአል ተደምደመ::ኣብ ከማና ዝኣመሰላ ሃገራት ክከያድ ዘለዎ ወያነ ወያናይ ዲሞክራሲ ኣብዚ ወያነ ክዋስኡ ዝኸኸሉ ድማ ሓረስታይ ሸቃላይ ወያናይ ምሁር ኮይኖም ሃገራዊ ብርኻዮ ናይ ምውልዋል ባህርኡ ሕልው ኮይኑ ተሳታፊ ዝኸነሉ ወያነ ብምክያድ ኣንጻር መስፍንነት ፅግዕተኛ ርእሰማልነት ብዝገበር ቃልሲ ናይ ህዝቢ ተጣቃምነት ዘረጋግፅ ስርዓት ምህናፅ ከምዝከአል እናተደምደመ መፀ::ኣብታሪኽ ወያነ ኢትዮጵያ ዝተርአየ ኩነታት እውን እዙይ እዩ::በዞም ሓይልታት ወያናይ ዲሞክራሲ ንቐሕ ተሳትፎን መስዋእትን ዝመፀ ስርዓት ክንዲ ዝተሳተፍዎን መስዋእቲ ዝኸፈሉልን ክጠቐሞም ክኸኸል ኣለዎ::ኣብ ኩነታት ሃገርና ከምተን ኣብ ኣውሮፓ ዓድታት ዝተርአየ ዓይነት ሓረስታይ ዝፈናቐለሉ ሸቃላይ ዓይኒ ዘውፀኦ ምዝመዛ ዝምዝመዘሉ ናይ ከተማ ነባሪ ናይ በላዒ ጠማቲ ዝእኾነሉ ኩነታት ብምኸታል እዚ ርእሰማላዊ ስርዓት ክህነፅ ኣይኸእልን::እዚ ስርዓት ደልዲሉ ክህነፅ እንተኾይኑ ኩሉ ህዝቢ በብደረጃኡ ተጣቃሚ ዝኾነሉ ስርዓት ክኸውን ይግብኡ::ህዝቢ በብደረጃኡ ተጠቃሚ ዘይኾነሉ ስርዓት ምህናፅ ይትረፍ ህዝቢ በብረጅኡ ተጠቃሚ ኣብ ምግባር ኢህወደግ ብዘርአዩ ናይ ኣፈፃፀማ ጉድለት ዝተፈጠረ ግዚያዊ ቅልውላው ብምርኣይ ክሳብ ክንደይናይ ናይ ህዝቢ ተጠቃምነት ምርግጋፅ መሰረታዊ ባህሪ ኢዚ ስርዓት ምኃኑ ምርግጋፅ ይከኣል እዩ::ካብዚ ብተወሳኺ ህዝቢ በብደረጃኡ ተቃሚ ዘግብር ስሉጥ ቀፃልነት ዘለዎ ስራሕ ክስራሕ ተዘይተኻኢሉ ካብ ሓደ ቅልውላው ናብ ካሊእ ቅልውላው እናተሳገረ ኢሉእውን ህልውና ናይዛ ሃገር ናብ ሕቶ ከውድቅ ዝኸኸል እዩ::ካብዚ ብምብጋስ እዩ ህዝቢ በብደረጃኡ ተጣቃሚ ምግባር ቀንዲ ባህሪ ናይዚ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ባህሪ እዩ ዝባሃል::

3.2. ስሉጥ ምዕባል ዘመዝግብ ስርዓት

ሓዚ ስሉጥ ልምዓት ንምምፃእ ጋሪዱ ሓዚ ዝፀንሐ መስፍናዊ ረኽቢ እቶት ፖለቲካውን ቁጠባውን ዓቕመታቱ ተመንዚዑ እዩ::ተመለሱ ናብ ስልጣን መፃኡ ዘውዳዊ ስርዓት ዝተኸለሉ ታሪኻዊ ኣጋጣሚ ንኣንሳብን ንኣዋሩን ተዓፅዩ ኣሎ::ካሊእ ኣካብነት ክራይ ዋና መግለጺ ባህርኡ ዝኾነ ፅግዕተኛ ርእሰማልነት ምስ እንሪኢ ህልውንኡ ዘብቀዑሉ ኣይኮን::ናይዚ ስርዓት ቀንዲ ሓደጋ ኣካብነት ክራይ እዩ::ኣካብነት ክራይ ሃፍቲ ካብ ምፍጣር ጀሚሩ ክሳብ ሃፍቲ ክፍፍል ዘሎ ስርዓት ክዛባፅ ዝገብር እዩ::ነዚ ሓደጋ ብዘይ ምቁራፅ እናመከተ ስሉጥ ምዕባል ከመዝግብ ዝኸኸል ስርዓት ክኸውን ኣለዎ::ኣብዚ ስሉጥ ምዕባል ንምምዝጋብ ህዝብታት ዜጋታት ብማዕረ ናይ ምልማዕ ዕድል ክረኽቡ ካብቲ ዘምፅእዎ ስሉጥ ልምዓት ድማ ደረጃ ብደረጃ ክጥቀሙ ምግባር ዝሓትት እዩ::ህዝብታት/ዜጋታት ማዕረ ናይ ምልማዕ ዕድል ክረኽቡ ተዘይከኢሎም ካብቲ ልምዓት እውን ተጠቀምቲ ክኾኑ ተዘይከኢሎም እዚ ስርዓት ካብ ቅልውላው ናብ ቅልውላው እናተሰጋገረ ዝኸደሉ ኩነታት ምፍጣሩ ኣይቐርን::

ህዝብታት ዜጋታት ብማዕረ ናይ ምልማዕ ዕድል ምርካብ ፅኑዕ መሰረት ዝሓዘሉ ኩነታት ኣሎ::እቲ ሓደ ፅኑዕ መሰረት ክበሃል ዝኸኸል ስልጣን ናይ ህዝቢ ክኸውን ምኸኣሉ እዩ::ስልጣን ሕገ መንግስታዊ ስርዓት ሓዚ እዩ::ናይ ህዝቢ ስልጣን ውሕስንኡ ሕገ መንግስቲ እዩ::እዚ ሕገ መንግስቲ ድማ ንባዕሉ ናይ ምክልኻል ተኸእሎ ዘለዎ ሕገ

መንግስቲ እዩ። ኣብዚ መዳይ ግን ፀጋማት ኣይተራእዩን ማለት ኣይኮነን። ብሕጋዊ ስርዓት ዝረኻብካዩ ስልጣን ተጠቒምካ ህብታትን ዜጋታትን ብማዕረ ናይ ምጥቃም ዕድል ዝጻውተግራት ክራይ ምፍጻም ኣሎ ። ዝረኻብካዩ ስልጣን ንውልቀ ረብሓ ምጥቃም ኣሎ። እዚ ኩነታት ብኣግኡ ክውገድ ክስራሕ ክኸእል ኣለዎ። ህዝቢ ነዚ ሕገ መንግስታዊ መሰሉ ተጠቒሙ ብቐዓት ሰባት ናብ ስልጣን ክመፀ ክራይ ኣከብቲ ድማ ተሓተቲ ክኾኑ ውዑይ ቃልሲ ከካይድ ይግባእ። መሪሕ ውድብ ኢህወደግ ድማ ነዚ ውዑይ ቃልሲ ሓፋሽ ብብቕዓት ክመርሕ ይግባእ።

ህዝቢ ዜጋታት ብማዕረ ናይ ምልማዕ ዕድል ፅኑዕ ሰረት ዝሓዘሉ ብሄራትን ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ባዕሎም ንባዕሎም ናይ ምምሕዳር መሰሎም ምርካቦም እዩ። እዚ እውን እንተኾነ ሕገ መንግስታዊ መሰረት ኣለዎ። እዚ ዕድል ብምርካቦም ካብ ጉልበት ህዝቢ ክሳብ ኣብ ከባብኦም ዘሎ ኣጠቓላሊ ሃፍቲ ተጠቒሞም ክልሎም ህዝቦም ካብቲ ዘሎ ልምዓት ተጠቃሚ ዘግብር ኩነታት ክፈጥሩ ዕድል ዝህብ እዩ። ሓንቲ ክልል እንተ ማዕቢላ ወይካን እንተዲሒራ እታ ክልል ነቲ ዓርሳ ብዓርሳ ናይ ምምሕዳር ዕድል ኣብ ምጥቃምን ኣብ ዘይምጥቃምን ዘሎ እዩ ዝኸውን። ኣብ ኩነታት ሃገረና ሓዚ ብዘሎ ኩነታት ሓንቲ ጣብያ ሓንቲ ወረዳ ሓንቲ ክልል ንምምዕባላን ንምድሓራን ነታካሊእ ጣብያ ወረዳ ክልል ዘይተመኸንዮሉ ኩነታት እዩ ዝፈጥር። ትግራይ ክልል ብምኸንያት ኣምሓራ ክልል እየ ዲሒረ ዘለኹ ኢላ ቀሚሽ ኣደይ ኣዐንቂፉኒ ክትብል ኣይትኸእልን። እንተ ኢላ እውን ርትዓውነት የብሉን። እቲ ለብዘበን ኣብ ክልል ኣምሓራን ኦሮምያን ዝተርእያ ቅልውላው ድኣ እንታይ ኣበገሶ ዝብል ሓታቲ ኣይሰኣንን። መልሱ ግልፂ እዩ ሓንቲ ብሄር ብሓንቲ ብሄር እትዕብለሉ ማዕረ ናይ ምልማዕ ዕድላ ዝተጻዕወትሉ ኩነታት የለን። እቲ ፀገም ኣብ ድኸመት ኢህወደግ ዝተበለፀ ኣካብነት ክራይ ዝወለዖ ቅልውላው እዩ። እዚ ስርዓት ክራይ ኣካብነት እናመከተ ብማዕረ ናይ ምልማዕ ዕድል ዘጣናኸር ስራሕ እናሰረሐ ስሉጥ ልምዓት ዝምዝገበሉ ኩነታት ምፍጻር መሰራታዊ ባህሪ እዩ።

ሳልሳይ ብማዕረ ናይ ምልማዕ ዕድል ፅኑዕ ሰረት ዘትሐዞ መሬት ናይ ህዝብን መንግስትን ምዃኑ እዩ። መሬት ናይ ህዝብን መንግስትን ምዃኑ ናይ ፌደራልን ክልላትን መንግስታት ህዝቢ /ዜጋ ተረባሒ ዘግብር ቁጠባዊ ንጥፊታት ክውዕል ብምግባር ማዕረ ናይ ምልማዕ ዕድል ዘጠናኸር እዩ። መሬት ብኣግባቡን ብስርዓትን እንተተመሪሑ ድማ ክራይ ኣካብነት ንምስዓር ብቐዕ መሳሪሒ ዝኸውን እውን እዩ። ኣብዚ መዳይ እውን እንተኾነ ፀገማት ኣየጋጠሙን ዝበሃል ኣይኮነን። ብዘለካ ስልጣን ንባዕልኻን ንስድራኻን ምጥቃብ እቲ ዋና ፀገም ኮይኑ ሳኣን ብቐዕ ኣመራርሓ መሬት ኣብ ዘይመዓልኡ ዝውዕለሉ ኩነታት ምህላወ እቲ ካልኣይ ፀገም እዩ። ህዝቢ ኣብ ምሕደራ መሬት ዝረእዩ ፀገማት ብትሪ ክቃለስ ይግባእ። መንግስታዊ ስልጣን ዝሓዘ ኢህወደግ ድማ ኣመራርሕኡ ካብ ኣካብነት ክራይ ብምንፃህ ንኣካብነት ክራይ በሪ ዝኸፍቱ ኣዋጃት ደንብታት መምርሕታት በቢ እዋኑ እናፈተሽ ክስተኻኸል ይግባእ።

እዞም ልዕል ክብሉ ዝተገለፁ ህዝቢ/ዜጋ ብማዕረ ናይ ምልማዕ ዕድል ኣብ ፅኑዕ ሰረት ዘቐመጡ ነንባዕሎም ዝተኣሳሰሩ ጉዳያት ብምጥቃም ዝባኸን ጉልበት ዝባኸን ገንዘብን መሬትን ከይህሉ ብምግባር ስሉጥ ምዕባል ዘመዝግብ ስርዓት እዩ።

3.3.ብዕዳጋ ዝምራሕ ስርዓት

መሰራታዊ ባህሪ ናይዚ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ብዕዳጋ ዝምራሕ ምዃኑ እዩ።ኣብዛ ሃገር ዝፈርዩ ፍርያት ንዕዳጋ ዓሊሞም ክፈርዩ ብስፍሓት ይሰርሑ።ኣብ ውሽጢ ሃገር ይኹን ኣብ ዓለም ዕዳጋ ፍርያት ኢትዮጵያ ተወዳዳሪይ ኮይኑ ዝላዓለ ዋጋ ክረክብ ካብዚ ብዝርከብ ኣታዊ እውን ዳግመ ማእቶት/ኢንቨስትመንት/ብዘይ ምቁራፅ ክዓቢ ካብዚ ዕብዮት ህዝብታታ ተጠቀምቲ ክኾኑ ዘግብር ስርዓት ዕዳጋ ዝኸተል እዩ።ዝካየድ ዳግመ ማእቶት/ኢንቨስትመንት/ብቐንዱ ብደቂ ዓዲ ሰብ ርእሱ-ማል ዝፍፀም ኮይኑ ደቂ ዓዲ ሰብ ርእሱ-ማል ክሸፍንዎ ዘይከኣሉ ግን ድማ ንዕብዮት ናይዛ ዓዲ ዓብዩ ግደ ክፃወት ይኸእል እዩ ተባሂሉ ዝእመነሉ ፋብሪካ/ኢንዱስትሪ እንትህሉ ድማ ነፃነት ኣሕለፉ ብዘይህብ መንገዲ ምስ ደቂ ዓዲ ሰብ ርእሱ-ማልን ደቂ ወፃኢ ሰብ ርእሱ-ማልን ብሸርክና ወይከዓ ደቂ ወፃኢ ሰብ ርእሱ-ማል በይኖም እውን እንተኾነ ርእሱ-ማሎም/ገንዘቦም/ ዘፍስሱሉ ዕድል ዝህብ እዩ።ደቂ ወፃኢ ከምዚ ዓይነት ዕድል እንትረኽቡ ከለዉ ንሶም ትርፌ ብምርካብ ኣብ ሃገርም ዘሎ ኢኮኖሚ ንምጥንኻር እዩ።ሃገርና ንደቂ ወፃኢ ዕድል ክትህብ እንከላ ድማ ጥሪታ ተጓሕጉሑ ናብ ወፃኢ ከይኸድ ዝለዓለ ጥንቃቄ ብምግባር ቴክኖሎጂ ንምትእታው፣ደቂ ዓዲ ሰብ ርእሱ-ማል ተመኩሮ ክረኽቡ ንምግባርን ህዝቢ ካብዚ ዳግመ ማእቶት/ኢንቨስትመንት/ብዘላዕለ ተጠቃሚ ንምግባርን እዩ።

ግደ መንግስቲ ኣብ ስርዓት ዕዳጋ ዝለዓለ ግደ ክፃወት ይግባእ።ልዕሊኹሉ ዕዳጋ ስርዓት ሃልይዎ ክፍፀም ምግባር የድሊ።ብስም ነፃ ዕዳጋ ጥቕሚ ህዝብታት/ዜጋታት ብዝኾነ ይኹን ኣጋጣሚ ኣብ ሕቶ ክወድቕ ኣይግባእን።መንግስቲ ስርዓት ክህሉ ምግባር ጥራሕ ዘይኮነስ ረብሓ ህዝቢ ንምርግጋዕን ዕዳጋ ስሉጥ ንምግባርን ኣብ ዝረእ ጉደለት ዕዳጋ ብዝተመረፀን ዝተዋዳደን ኣገባብ ኢዱ ከእቲ ይግባእ።ኣብ ሃገርና ዝህነፅ ዘሎ ርእሱ-ማልነት ዝተመረፀን ዝተዋደደን ናይ መንግስቲ ኢድኣእታውነት ዝፈቐድ እዩ።

ኣብዚ መዳይ ዝተፈላለዩ ሪኢቶ ይቐርብ እዩ።ብሓደ ገፅ ብወገን ፅንፊ ዝረገፀ ዕዳጋ መሰጎምቲ ኣብዛ ሃገር ክህሉ ዝደልዩ ወገናት ኩሉ ንዕዳጋ ክንገድፎ ኣለና ናይ ወፃኢ ሰብ ሃፍቲ እውን ኣብዝመረፀዎን ኣብ ዝደለዩዎን ርእሱ-ማሎም ክፍስሱ ክንፈቐድ ኣለና።ርእሱ-ማልነት ኢልካ ዝተመረፀ ኢድኣእታውነት መንግስቲ ኣየድልን ዝብል ይቐርብ እዩ።ብኻሊእ ገፅ ነቲ ቅድም ክብል ዝቐረበ ሓሳብ ዝፃረሩ ወገናት ድማ ስሉጥ ምዕባል ክነምዝግብ እንተኾይና ናይ ውሽጥና ዓቕሚ ከጠናኸር ዘኸእል ስርዓት ዕዳጋ ክህልወና ኣለዎ ዝብል ፅኑዕ እምነት እንተስጉሙ ይስምዑ እዮም።እዞም ወገናት ቀፂሎም ሐዚ ዝረእ ዘሎ ኣብ ምምፃእ ደቂ ወፃኢ ሰብ ርእሱ-ማል በርና ይግሕጋሕ ከይህሉ ስግኣቶም የቐርቡ እዮም።እቲ ሓደ ስግኣት ባዓል ርእሱ-ማል ወዲ ዓዲ ከካይዶ ዘኸእል ዳግመ ማእቶት/ኢንቨስትመንት/ንደቂ ወፃኢ ይወሃብ ኣሎ ዝብል እንትኾን ብተወሳኺ ካብ ዓደም

ከቅርብዎ ዝግባእ ገንዘብን እዛ ሃገር ክተቅርብሎም ዝግባእ ልቓሕን ዘሎ መጠን ኣብ ምምጥጣን ዝርካቡ ሃፍቲ ናይዛ ሃገር ከይውስድዎ ስግኣቶም የቅርቡ እዮም፡፡

በርና ክንግሕግሑ ኣለና ዝብል ዝተመረጸን ዝተዋደደን ናይ መንግስቲ ኢድ ኣእታውነት ክህሉ ኣይብሉን ዝብል እንኳን ኣብ ከማና ዝመሰለ ሃገር ይትረፍ ኣብቶም ሰብዓንኡ ኢና ዝብሉን ኩሉ ነገር ንዕዳጋ ክግደፍ ኣለዎ ኢሎም ኩለ ግዘ ዝሰብኩናን ዓድታት እውን እንተኾነ ብዝተማለአ መንገዲ ክፍፀም ኣይንርኦን፡፡ርሑቕ እንተይከድና ኣብ ቀረባ እዋን ኣብ ዓለምና ዝተርእየ ቅልውላው ቁጠባ መንግስቲ ኣመረካ ነቲ ፀገም ዝፈተሐሉ ኣገባብ በቲ ቅልውላው ዝተጎድኡ ሰብ ሃፍቲ ወይከና ትካላት ንበለን ብምዱጓም እዩ፡፡ስርዓት ኣመሪካ በቲ ዕዳጋ ዝተዘረረ ይዘረር ኢሉ ኣይገደፎምን፡፡ከከም ውግንንኡ ምህዋር ናይ ዕዳጋ ዘይቆፃፀር ስርዓት ርእሰማልነት ከምዘየለ ምግንዛብ ይከኣል እዩ፡፡በዚ ልዕል ክብል ምኽንያት ኩሉ ነገር ንዕዳጋ ንግደፎ ዝብል ኣብ ኩነታት ሃገርና ዘኸይድ ኣይኮነን፡፡

እቲ ካሊእ በርና ንደቂ ወፃኢ ይግሕጋሕ ከይህሉ ዝብል ስግኣት ግን ግምት ክወፃዕ ዝግባእ እዩ፡፡መንግስቲ ኢህወደግ ንህዝቢ ካብ ዘለዎ ውግንና ዝብገስ ብኣጉል ስግኣት ፍሰት ናይ ወፃኢ ኢንቨስትመንት ከይተጎናቐፍ ምግባር ሓላፍነቱ እዩ፡፡በቲ ካሊእ ገፅ ድማ በርና ንኸግሕጋሕ ዕድል ዝፈጥሩ ሕግታት መምርሕታት በቢ እዋኑ ነቐሱ ብምውፃእ ከውግዶም ይግባእ፡፡መንግስቲ ሙሁራን ቁጠባ እዛ ሃገር ብዝለዓለ መንገዲ ኣብዚ መዳይ ከላትፍ ይግባእ፡፡

3.4.ምስ ሃገራት ሓበራዊ ረብሓን ፅቡቕ ጉርብትናን ማእኸል ዝገበረ ርክብ ዝኸተል ስርዓት

ኣብዛ ሃገር ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ርእሰ-ማልነት ቀንዲ ፀላኢ ገይሩ ዝመደቦ ንድኻነት እዩ፡፡ድኻነት ዕደጋ ዝመርሖ ቁጠባ ከይህነፅ ህዝቢ በብደረጃኡ ተጠቓሚ ከይኾን ዝገበረ እዩ፡፡ካብዚ ብተወሳኺ ክብሪ ናይዛ ሃገር ዘዋረደ እዩ፡፡ዜጋታት ነታ ዛላ ሃፍቲ ክቃራሙቱ ነንባዕሎም ክባልዑ ሓድነቶም ክከፋል ኣብ መወዳእታ ድማ ናብ ጫፍ ምብትታን ክትበፅሖ ዝገበረ እዩ፡፡ህዝብታት እዛ ሃገር ካብዚ ቅድም ክብል ዝተገለፀ መበገሲ ኣንፃር ድኻነት ብዝተዋደደ መንገዲ ወፊርም ስሉጥ ልምዓት ኣብምምዝጋብ ይርከቡ፡፡ነዛ ሃገር ካብ ውሽጣዊ ቅልውላው ይኹን ካብ ናይ ደገ ስግኣት ዘድሕና ኣንፃር ድኻነት ዝግበር ቃልስን ስሉጥ ልምዓት ምምዝጋብን እዩ፡፡ካብዚ እምነት ብምብጋስ እዩ ምስ ሃገራት ዝህሉ ርክብ ኣብ ሓባራዊ ረብሓን ፅቡቕ ጉርብትናን ክምስረት ምኽንያት ዝኾነ፡፡ንሓንቲ ሃገር ወይከና ናይ ሓንቲ ሃገር ህዝቢ ብፃላእነት ኣይርእን ስርዓት ርእሰማልነት ኢትዮጵያ፡፡ናይ ሓንቲ ሃገር መንግስቲ ብሓይሊ ናይ ምግልባጥ ዕላማ ሒዞ ኣይንቀሳቀስን፡፡ናይ ካሊእ ሃገር ህዝቢ ንምጉባጥ ዝወፍር ስርዓት ንናይ ዓዱ ህዝብውን ዝጭቁን ስርዓት እዩ ኢሉ እዩ ዝኣምን፡፡

ኣብ ምክብባርን ሓባራዊ ረብሓን ማእኸል ዝገበረ ርክብ ናይ እዛፃገር ቁጠባ ንክሰልጥ ሰላማ ክረጋጋእ ዝሕግዝ ምዃኑ ብፅንዓት ይኣምን፡፡

አብዛ ሃገር አብ ዓውደ ዲፕሎማሲ ዝተመዘገበን ዝምዘገብን ዘሎ ዓወት ሚስጥሩ አብ ሓባራዊ ረብሓን ምክብባርን ዝተመስረተ ርክብ ሃገራት ምፍጣር ስለ ዝተኻኸለ እዩ። መንግስቲ ኢህወደግ ነዚ ክሳብ ሓዚ ዝተረኻበ ዓወት ኣጣነኹ ክቕጽሎ እዩ።

3.5.አብ ሓፀር ርእሰ-ማልነት ክረክ ዝኸኸል ናይ ጥቕሚ ጎንጊ ብናይ ሕጊ ማዕቀፍ ብሰላም ዝፈትሕ ስርዓት

አብ ዓለምና ዝተረኸየ ርእሰ-ማልነት ሓደ ግዘ ናብ ቅልውላው እናኣተወ ካለእ ግዘ ድማ ካብ ቅልውላው እናወፀ ክሳብ ሓዚ ዝቕጽል ዘሎ ስርዓት እዩ። አብ ታሪኽ ዓለም ከም ዝተርኸየ እቲ ቅልውላው ክሳብ ደም ኣፈሳሲ ዝኾነሉ ታሪኻዊ ኣጋጣሚ እውን ተፈጠሩ እዩ። ናይዚ ጎንጊ ቀንዲ መበገሲ ዝተፈጠረ/ክፍጠር ዝኸኸል ሃፍቲ መን ክንደይ ዝኣክል ብፅሒት ይውሰድ ዝብል ሕጋዊ ስርዓት ብዘለዎ መንገዲ ከተኣናግድ ብዘይ ምኸኣሉ ዝተፈጠሩ እዮም።

አብ ሃገርና ዝህነፀ ዘሎ ርእሰ-ማልነት እውን ኣካል አብ ዓለምና ዝተፈጠረ ርእሰ-ማልነት ስለ ዝኾነ ካብ ዝተፈጠረ ሃፍቲ/ክፍጠር ዝኸኸል መን ክንደይ ቢጊሒት ይውሰድ ዝብል ናይ ጥቕሚ ጎንጊ ከጋጥሞ ከም ዝኸኸል ከይተሓለመ ዝተፈትሕ እዩ። ብቐገሩ እንዳስትሪ ዝመርሖ ቁጠባ ደልዲሉ አብ ዝረገፀሉ እዋን ድማ ብመልክዕ ኣስራሕትን ሰራሕተኛን መን ክንደይ ዝኣክል ካብቲ ዝተፈጠረ/ክፍጠር ዝኸኸል ሃፍቲ ይውሰድ ዝብል ናይ ጥቕሚ ጎንጊ ምልዓሉ ኣይቐርን። ብሓዚኡ ዝጀምሮ ዘሎ ጎንጊ እውን እዩ።

መንግስቲ ኢህወደግ ነዚ ዘይቐሪ ናይ ጥቕሚ ጎንጊ አብ ግምት ኣእትዩ መፍትሒኡ አብ ሕገ መንግስትን አብ ኣስራሕትን ሰራሕተኛን ኣዋጅ ሕጋዊ ማዕቀፍ ክህልዎ ተቐብሶ ክፀድቕ ጉቡኡ ተዋሲኡ እዩ። ብተወሳኺ አብ ስትራቴጂ ልምዓት ኢንዱስትሪ ብ1994/ም አብዝተሓተመ ነዚ ጎንጊ ንምእላይ ዝኸኸል ኣንፈት ኣቐሚጡ እዩ። አብ ሞንጎ ኣስራሕትን ሰራሕተኛን ዝህሉ ናይ ጥቕሚ ኣፈላላይ ዝፍታሕ ብዕዳጋ ዓለም ኮይኑ አብ መንጎ መስራሕትን ሰራሕተኛን ብዝህሉ ሕጊ መሰረት ዝገበረ ሰላማዊ ድርድር ከም ዝፍታሕ የቐምጥ። ነዚ ንምግባር ባዓል ሃፍቲ ካብቲ ሰራሕተኛ ብዝሕሸ ዝተወደበሉ ኩነታት ከም ዘሎ ኣቐሚጡ እቲ ድርድር ሚዛኑ ክሕሉ ናይ ሰራሕተኛ ውዳበታት ክውደባን ክጥናኹራን ምግባር ትኸረት ክውሃቦ ከምዘለዎ እውን ይሕብር።

አብዚ መዳይ ጠንካራ ናይ ሰራሕተኛ ውዳባ ክህሉ መንግስቲ እንተግዓረ እውን ሰብ ሃፍቲ አብ ትሕቲኦም ዘሎ ሰራሕተኛ ብማሕበር ከይውደብ ዕንቅፋት ይኾኑ ምህላዎም አብ ቀረባ እዋን ኢትዮጵያን ብሮድካስቲንግ ኮርፕሬት አብ ዜና እወጅኡ ገሊፁ እዩ። ካብዚ ብተወሳኺ አብ ኢትዮጵያ 2,500,000 ዝኣክል ሰራሕተኛታት ከምለውን ካብዚኦም 10% ጥራሕ ከም ዝተወደቡን ወሲኹ ሓቢሩ እዩ።

እዚ ፀገም ከምዘለዎ እንተቐጂሉ ንባዓል ሃፍትን ነቲ ሰራሕተኛን ዝጎድእ ተግባር አብ ልዕሊ ምዃኑ ኢትዮጵያዊ ዜጋ ሕጊ ብዘፍቅዶ መንገዲ ናይ ምውዳብን ምቅላስን መሰሉ ዝኸልክል ብምዃኑ ቀልጢፉ ክመዓረረ ዝግበኦ ተግባር እዩ።

3.6.ብንቁሕ ተሳትፎ ሓፋሽ ዝህነፅ ስርዓት

እዚ ስርዓት ብዘይካ ንቁሕ ተሳትፎ ሓፋሽ ፍሒት ክብል ኣይክእልን። ሓፋሽ ብንቁሕት ዝሳረተፈሉ ስርዓ ክኾን ዝክእል ሓፋሽ በቢደረጅኡ ተጠቃሚ ክኾን ክሳብ ዝከኣል ጥራሕ እዩ። ሓፋሽ ካብዚ ዝህነፅ ስርዓት ተጠቃሚ ንምግባር ድማ ስልጣን ናይ ህዝቢ ክኻውን ይግባእ። ስልጣን ናይ ህዝቢ ንምግባር ድማ ዲሞክራሲ ክግመቕ ይግባእ።

ህዝቢ ንዝረብሖ ውድብ ካብ ምምራፅ ጀሚሩ ኣብዛ ሃገር ዝፍፀሙ መደባት ብንቁሕት ክሳተፍ ይግባእ። ሕድ ሕድ ክፍፅሞ ዝቐርብሉ መደባት ክሳብ ክንደይናይ ከም ዝረብሖም ፈሊጡ ክትግብሮም ወይከና እንድሕር ዘይረብሖም ክነፅጎም ይግባእ። ዝቐርብሉ መደባት ምቕባልን ምንግግን ጥራሕ ኣይኮነን እቶም ኣብ ከባቢኡ ክፍፀሙ ዝድለዩ መደባት ካብ ናይ ባዕሉ ተበግሶ ክፍትሕሉ ዝደልዮም ፀገማት፣ ንምፍታሕ ባዕሉ ዘቐርቦምን ኣብ ምፍታሕ እውን ዝዋሰኡምን ክኾኑ ይግባእ።

ንዝመረጃም መራሕቲ እንትምረፁ ክፍፅምዎ ንኣዘተዉዎ ቃል ይፍፅሙ ምህላም ብዝተቐመጡ ሕጋዊ ናይ መቆጻፀር መስርሓት ብጥብቂ ክቆጻፀሩም ይግባእ።

3.7.ብሞግዚት ዝምራሕ ስርዓት

ኣብ ኩነታት ሃገርና ብተግባር ከምዝረኣ ዘሎ ሰብ ርእሱ-ማል ብዝፈጠርዎ ውድብ ዝምራሕ ዘሎ ስርዓት ኣይኮነን። ሰብ ርእሱ-ማል ልዕል ክብል ከም ዝተገለፀ ብዘርእዎ ናይ ምልዋል ባህሪ ነቲ ዝተኻየደ ወያነ ማለት እውን መስፍናውን ፅግዕተኛ ርእሰማላውን ረኽቢ እቶት ብምድምሳስ ኣብ ክንድኡ ነፃነታ ሓልፎ ኣብ ዕዳጋ ዓለም ተወዳዳሪት ዝኾነት ሃገር ንምፍጣር ኣብ ዝተኻየደ ወያነ መሪሕ ኣይነበሩን። እዚ ወያነ ክዕወት ዝኻኣለ ወያነቲ ምሁራን ፣ ሓረስቶት፣ ሸቃሎን ናይ ከተማ ነበርትን ብኣባልነት ብዝሓቆፈ ወያናይ ዲሞክራሲያዊ ግንባር ኢህወደግ እዩ። ሓዚ እውን እቲ ስርዓት ጠንኪሩ ክህነፅ ቃልሲ ዝካየድ ዘሎ በቲ ወያነ ዘዕወተ ውድብ ኢህወደግ እዩ። እዚ ኩነታት ዝቐፅል እዩ ዝኸውን። እዚ ናይ ኣውራ ፓርቲ ስርዓት ካሊእ ልምዳታውን ዲሞክራሲያውን ውድብ ብዘምፀኦ ኣማራፅን ኣፋፃፅማን ካብ ኢህወደግ ዝሓሸ ክሳብ ዝፍጠር ክቐፅል እዩ። ህልዊ ፖለቲካዊ ኩነታት ኢትዮጵያ እንትረኣ ኢህወደግ ብተዳጋጋምን ንንውሕ ዝበለ እዋናትን እናተመረፀ ነዛዓዲ ብምምራሕ ህንፃት ፃዕዳ ርእሱ-ማልነት ከምዘቃላጥፍ ይእመን። ስለዚ ንሰለጤን ህንፃት ርእሱ-ማልነት ገሰገሰቲ ምሁራን ሓረስቶት፣ ሸቃሎን ናይ ከተማ ነበርትን ኣብ ጎኒ ኢህወደግ ክግሰሉ ይግባእ። ሰብ ርእሱ-ማል እዛ ሃገር ብኢህወደግ ዝምራሕ ስርዓት ረብሐኦም ስለ ዝሕልወሎም ምሉእ ደገፎም ንኢህወደግ ክህቡ ይግባእ።

4. ህንፃት ፃዕዳ ርእሱ-ማልነት ኢትዮጵያ ናብይ ብኸመይ

ታሪኻዊ ኣመፃፅኣን ባህርያት እዚ ዝህነፅ ዘሎ ርእሱ-ማልነት ልዕል ክብል ተቐሚጡ ኣሎ። ካብ ታሪኻዊ ኣመፃፅኡኡን ካብ ዘለዎ ባህርን ብምብጋስ እዚ ስርዓት ናብይ እዩ ክኸይድ? ብኸመይ ከ እዩ ናብዝተቐመጡ ዕላማ ክበፅሕ? ምርኣይ ኣገዳሲ እዩ።

ብኣንጻር ቁጠባ ስግግራቱ ክረእ እንተሎ እዚ ስርዓት ኣብ ቀረባ ርሕቕት ማእኸላይ እቶት ዘለዎን ሃገራት ዝበፅሖ እቲ ታሕተዎይ ብርኪ ምብጻሕ እንተኾን ብማእኸላይ ደረጃ ድማ እተን ማእኸላይ እቶት ዘለዎን ሃገራት ዝበፅሖ ማእኸላይ ብርኪ ምብጻሕ እዩ። ኣብ መጨረሻ ድማ ማእኸላይ እቶት ዘለዎን ሃገራት ዝበፅሖ እቲ ሳልሳይ ብርኪ ምብጻሕ እዩ። እዙይ ማለት ናይ ማእኸላይ እቶት ዘለዎን ሃገራት ዝበፅሖ እቲ ዝለዓለ ብርኪ ምብጻሕ እዩ። ኣብዚ ብርኪ እዙይ ቴክኖሎጂ እናቐዳሕኻ ምስኩነታትካ ብዝሰማማዕ መንገዲ ምትግባር ዝብል ኣንፈት ናብ ናይ ባዕልኻ ምህዞን ፈጠራን ምስግጋር ዝብል ኣንፈት ተሰጋጊሩ ተጠናኺሩ ዝቐፅለሉ ኣንፈት እዩ። በዚ ኣንፈት ብምምራሕ ካብ ማእኸላይ እቶት ዘለዎን ሃገራት ናብ ልዑል ብርኪ እቶት ዘለዎን ሃገራት ንምፅምባር ዝግበር ምንቅስቓስ ይቐፅል ማለት እዩ።

እዞም ብርክታት ዕብዮት ቁጠባ ብኻሊእ ኣገላልፃ እንትረእዩ ሕርሻ ካብ ዝመርሖ ቁጠባ ብዝተማልአ መንገዲ ኢንዱስትሪ ዝመርሖ ቁጠባ እንሰጋገረሉን እዚ ስርዓት ስግግር ብኣግበቡ ተፈጺሙ መሪሕነት ኢንዱስትሪ ብዝላቕነት ዝጠናኸረሉን ኩነታት ዝፈጥር እዩ።

እዚ ቁጠባዊ ለውጢ ናይ ደርብታት ለውጢ እውን እዩ ዘምፅእ። ሕርሻ ኣብ ዝመርሖ ቁጠባ ብቐፅሩ ብዙሕ እቲ ኣረስታይ እዩ። ብኣንጻሩ ድማ ሸቃላይን ሰብ ሃፍቲ ብቐፅሮም ኣዝዮም ውሕዳት እዮም። ካብ ሕርሻ ዝመርሖ ቁጠባ ናብ ኢንዱስትሪ ዝመርሖ ቁጠባ ብዝተማለአ መንገዲ እንትፍፀም ድማ ኣረስታይ ኣብዙይ እቶ ዘይበሃል ቁፅሪ እንትህልዎ ሸቃላይ ግን ብጣዕሚ ብዙሕ ቁፅሪ ክህልዎ እዩ። በዓል ሃፍቲ ድማ ካብዚ ሕዚ ዘለዎ ቁፅሪ ብንፅፅር ዝተግፃፀፈ ቁፅሪ ክሕዝ እዩ።

እዚ ልዕል ክብል ዝተገለፀ ናይ ደርብታት ለውጢ ንኣሰላልፋ ኣይልታት እውን እናለወጦ ክመፅእ እዩ።

ኣብዚ ግዜ ካብ ሕዚ እንሪኦም ዘለና ፓርቲታት ብዓይነትን ብባህርን ዝተፈለዩ ፓርቲታት ክህልዉ ዝጠልበሉ ኩነታት እዩ ዝህሉ።

ከምዚ ሕዚ ዝረእ ዘሎ ኢህወደግ ልምዳታውን ዲሞክራሲያውን ባህሪ ዝሓዘ ዲሞክራሲያዊ ውድብ ብኣደ ገፅ በቲኻሊእ ገፅ ናይ ኢህወደግ ተነኣናሕቲ ውድባት ድማ ወሳኒ ባህሪኦም ነቲ ዝሓለፈ ስርዓት ማለት እውን ንመስፍናውን ፅግዕተኛ ርእሰማላውን ረኽቢ እቶት ክህሉ ዘግብር ባህሪ ሕዞም ንክራይ ኣካቢ ወኪሎም ዝንቀሳቐስሉ ኩነታት ኣይህሉን። ኣብቲ እዋን ልምዳታውን ዲሞክራሲያውን ባህሪ ተላቢሶም ግን ኣብ ኣፈፃፅማ ኣብቲ እዋን ክህሉ ዝግበኦ ፖሊስን ስትራተጅን ብዘለዎም ኣፈላላይ ዝነኣንሑሉ ኩነታት ክፍጠር እዩ ተስፋ ዝግበር።

እዙይ ከምዚ እናሃለወ ናበይ ኢና ዝብል ተደጋጊሙ ይለዓል እዩ። ኣብ1997/ም ንተምሃሮ ዩኒቨርስቲ ንመሰልጠኒ ዝተዳለወ ፀሓፍ ኣብዮታዊ ዲሞክራሲ በኢትዮጵያ ኣብ ዝብል መፅሓፍ ፅግዕተኝነት/ኣካብነት ክራይ/ከምዝቐህም በዓል ሃፍቲ ናይ ባዕሉ ኣወዳድባ ሕዚ

ከም ዝቐፅል ዝበዝሕ ኣባል ኢህወደግ ዘኒኦ ድማ ናይ ሶሻል ዲሞክራሲ ኣወዳድባ ሒዙ ከም ዝቐፅል የብርህ። እዙይ ጉዳይ ዝትፋላለዩ ፓርቲታት ከም ዝህልው እዩ ዘመላኸት። ኣብዚ እውን መድብለ ፓርቲ ስርዓት ከም ዝህሉ የማላኸት። ብተወሳኺ ኢህወደግ ሕብረተሰባዊ መሰረቱ ካብ ሓረስታይ ናብ ሸቃላይ ምስ ኣብዝሓ ህዝቢ ዝስለፉ ሙህራን ውህደት ዝኾነ ሶሻል ዲሞክራሲ ኣሰላልፋ ሒዙ ከምዝቐፅል እውን ይጥቁም።

ካብዚ ብተወሳኺ ብዘይካ ብሞግዚት ዝምራሕ ስርዓት ዝብል ካልኦት እቶም ልዕል ክብሉ ዝተገለፁ ናይዚ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ባህርያት ተጠናኺሮም እንተቐጸሎም ክቐፅሉ እውን እዮም ኣብ ሓፁር ርእሰማላዊ ስርዓት ዝርእ ናይ ሶሻል ዲሞክራሲ ስርዓት ከምዝህነፅ ምግማት ይካኣል እዩ።

እዚ ስርዓት ብኸመይ እዩ ክመፅእ ዝብል ምምላስ ኣገዳሲ እዩ። ኣብዚ ስርዓት ሶሻል ዲሞክራሲ፣ ናይ ሰብ ሃፍቲ ከምእውን ናይ ሰራሕተኛ ፓርቲታት ክህልው ከም ዝኸእሉ ይግመት።

ናብዚ ብርኪ ንምብጻሕ ግን ሓዚ እውን መግለጺ ናይዚ ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ባህርያት ተባሂሎም ዝተቐመጡ ማለት እውን ናይ ሓፋሽ ፍትሓውነቱ ደረጃ ብደረጃ እናተጠናኸረ ዝኸይድ ተጠቓምነት፣ ብዚ እዋኑ ዝግምቕ ንቐሕ ተሳትፎ ሓፋሽ፣ ኣብ ሓበራዊ ረብሓን ምክብባርን ዝረተመስረተ ርክብ ሃገራት፣ ብዕዳጋ ኢሉ እውን ብዕዳጋ ዓለም ዝምራሕ ምግባር፣ ብሰላማውን ሕጋውን መንገዲ ናይ ጥቕሚ ጎንጊ ዝፍፈትሕ መንገዲ ተጠናኺሮም ክቐፅሉ ይግባእ።

ኣብዚ መዳይ ብሕታዊ ልምዓታውን ድሞክራሲያውን ውድብ ኣብዛ ሃገር ኢህወደግ ክፃወቶ ዝግባእ ግደ ኣሎ። ኢህወደግ ነዞም ባህርያት ዝህነፅ ዘሎ ስርዓት ርእሰ-ማልነት ተጠናኺሮም ክኸዱ ብስፍሓት ክሰርሕ ይግባእ። መድረኽ ብዝጠልቦ መሰረት ኣሰላልፋ ሓይልታት ክሸጋሽግ ይግባእ። ኣብ ምሁር፣ ሰራሕተኛን ናይ ከተማ ነባርን ሰራቱ ክስፍሕ ይግባእ። ከምቲ ኣብ ገጠር ብሞዴል ሓረስቶት ክምራሕ ዝገበሮ ዘሎ ኣብ ከተማ እውን ናይ ቀፃሊ ሰራቱ ብዝኾኑ ሕብረተሰባዊ ክፋላት ክምራሕ ክሰርሕ ይግባእ። ብኻለእ ኣገላልፃ ናይ ሶሻል ዲሞክራሲ ቃልሲ ናይ ምውህሃድ ሰራሕ ካብ ብሓዚኡ ግምት ሂቡ ክሰርሕ ይግባእ።

ልምዓታውን ዲሞክራሲያውን ውድባት ዝፍጠሩ ካብ ጩቡጥ ምንቅስቓስ ሓፋሽን ውሽጣዊ ቃልስን እቶም ዝፍጠሩ ውድባትን እዩ ዝምስረት። ኢህወደግ ልምዓታዊ ክኸውን ጠፍጢፉ ዝፈጥሮ ውድብ ኣይህሉን። ኢህወደግ ክገብር ዝኸእል ዲሞክራሲ ውሽጢ ውድብን ህዝብን ክጠናኸር ምግባር እዩ። ስርዓትን ጥዕናን ዘለዎ ፖለቲካዊ ንሕንሕ ክህሉ ብምሉእ ዓቕሚ ምድጋፍ እዩ። እዙይ ምስ ዝገብር ኢህወደግ ልምዓታውያን ዲሞክራሲያውን ውድባት እናተፈጠሩ እናተጠናኸሩ ክኸዱ እዮም። ምእነተዚ ድማ ኢህወደግ ጠንኪሩ ክሰርሕ ይግባእ።

ኢህወደግ ኣብ ዝቐፅሉ ኣብ ሓፀር ርእሰማልነት ዝርእ ስርዓት ሶሻል ዲሞክራት እውን እንተኾነ ንኹነታት ዓለም እናምበበ ምስ ውሽጣዊ ኩነታት ዝስማማዕ ምዕባለን ቃልስን ክህሉ ዝጻዎቶ ግደ ኣጣነኪሩ ክቐፅል ትዕቢት ይግበር፡፡

